

ข่าวทั่วไป หนังสือพิมพ์ไทยโพสต์ -- พุธที่ ๒๒ ธันวาคม ๒๕๖๐ ๐๐:๐๐:๐๕ น.

ปัจจุบันปัญหาในกระบวนการยุติธรรม ที่ถูกวิจารณ์กันอย่างในกว้างขวาง ปัญหาหนึ่งคือเรื่องของ "การปล่อยชั่วคราวของจำเลย" ซึ่งหลังจากที่ศาลพิจารณามีคำสั่งอนุญาตปล่อยชั่วคราวจำเลยแล้วกลับพบว่า ตัวจำเลยมีหลบหนีเป็นจำนวนมาก โดยช่วง 5 ปีที่ผ่านมา มีผู้ต้องหาและจำเลยกว่า 27,000 คน ที่ถูกปล่อยชั่วคราวหลบหนีไม่มาฟังคำพิพากษา ซึ่งพอตัวจำเลยหลบหนีไม่มาฟังคำพิพากษา ศาลก็จะสั่งให้ปรับนายประกันและออกหมายจับตัวจำเลยที่หลบหนี เพื่อนำตัวมาฟังคำพิพากษา พร้อมให้เลื่อนการอ่านคำพิพากษาออกไป ประมาณ 1 เดือนก่อน ซึ่งในการนัดฟังคำพิพากษาครั้งที่ต่อไปนั้น หากตัวจำเลยยังไม่มาฟังคำพิพากษาอีก ศาลจะอ่านคำพิพากษาลับหลังจำเลย และให้ออกหมายจับเพื่อนำตัวจำเลยมาตามคำพิพากษา ซึ่งในตอนศาลอ่านคำพิพากษานั้น ตัวจำเลยอาจจะให้ญาติ หรือคนรู้จักมาฟังผลคำพิพากษา ซึ่งหากศาลตัดสินจำคุกโดยไม่รอกการลงโทษ ตัวจำเลยที่หลบหนีหมายจับก็จะหนีไปเลย แต่หากศาลมีคำพิพากษาในทำนองที่เป็นคุณ จำเลยก็จะกลับมาขอตัว และยอมให้สั่งปรับนายประกัน

จะเห็นได้ว่า จำเลยที่หลบหนีคดีไม่มาฟังคำพิพากษานั้นส่วนมากจะเป็นจำเลยที่ฐานะทางการเงินดี เป็นผู้มั่งคั่ง มีอิทธิพลในพื้นที่ เป็นนักการเมืองระดับชาติ ท้องถิ่น เป็นเจ้าหน้าที่รัฐระดับสูง มีความสามารถศักยภาพที่จะข่มขู่คุกคามพยาน และก่อคดีที่ก่อให้เกิดความเสียหายร้ายแรงเป็นวงกว้างได้ ข้าราชการที่มีการหนีออกนอกประเทศได้ ส่วนหนึ่งเพราะมีเจ้าหน้าที่รัฐให้ความช่วยเหลือ ทำให้เกิดวาทกรรมว่า "คุกไทยมีไว้ขังคนจน" ซึ่งการที่จำเลยซึ่งเป็นคนยากจนที่ไม่มีเงินปล่อยชั่วคราวนั้นอาจจะมีผลทำให้สามารถเสาะแสวงหาข้อเท็จจริงมาเพื่อพิสูจน์ความบริสุทธิ์ได้ ซึ่งปัญหานี้ เป็นปัญหาที่เรามากเรียกเรียกว่า "ความลำบากในการเข้าถึงกระบวนการยุติธรรม"

อติคม อินทุฤดี เลขาธิการสำนักงานศาลยุติธรรม ได้แสดงความห่วงใยในเรื่องนี้ไว้ว่า "การปล่อยชั่วคราวถือเป็นสิทธิขั้นพื้นฐานของประชาชนตามรัฐธรรมนูญ แต่เมื่อมีการปล่อยชั่วคราวแล้วหลบหนี ก็ถูกหาว่าปล่อยคนชั่วให้ลอยนวล การหาความสมดุลระหว่าง การคุ้มครองสิทธิของประชาชนซึ่งเป็นหลักพื้นฐานทางรัฐธรรมนูญ และการบังคับใช้กฎหมาย หมายให้มีประสิทธิภาพใช้ได้จริง ทางคณะกรรมการการบริหารศาลยุติธรรม เราก็มองแนวคิดที่จะพยายามแก้ไขประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ในเรื่องของการนับอายุความ อย่างถ้ามีการหลบหนีก่อนฟ้องจะไม่มีอายุความ หรือถ้าหลบหนีก่อนที่จะมีคำพิพากษาจะต้องหนีไปตลอด และหากจะมีการยื่นอุทธรณ์หรือฎีกา นั้นตัวจำเลยจะต้องมาแสดงตัวต่อศาล เฉกเช่นเดียวกับที่จะมีการประกาศใช้ในคดีประพฤติดุจริตมิชอบ และมีการนำกำลังไอ้เล็กทรอนิกส์ มาใช้เพื่อช่วยในการป้องกันการหลบหนีเพื่อลดความเหลื่อมล้ำในจำเลยที่มีฐานะยากจน และในอนาคตอาจมีการให้ประเมินความเสี่ยงก่อนที่จะมีการปล่อยชั่วคราว"

"เพราะทุกวันนี้ เวลาเจ้าหน้าที่ตำรวจมายื่นคำร้องก่อนฝากขัง ก็มีแค่มีพฤติการณ์ที่บรรยายพร้อมความเห็นมาเพียงสั้นๆ ต่อไปอาจจะต้องให้มีการสืบเสาะหรือประเมินก่อนที่ศาลจะมีคำสั่งให้ปล่อยชั่วคราวหรือไม่"

เขายังได้ชี้ให้เห็นอีกว่า "เรื่องการบังคับคดีที่ต่างประเทศจะไม่ค่อยมีปัญหาในเรื่องนี้ ส่วนหนึ่งนั้น เพราะในหลายประเทศจะมีกองกำลัง Court Marshall ทำให้สามารถมีการจับกุมตัวผู้ต้องหาได้โดยเฉพาะ ซึ่งในอดีตนั้นเคยมีการนำเสนอในเรื่องนี้ไป แต่ฝ่ายบริหารในขณะนั้น ไม่เห็นด้วยที่ศาลจะมีกองกำลังของตัวเอง ขณะที่ปัจจุบันสำหรับประเทศไทยในเรื่องนี้อาจจะเป็นไปได้ยากเพราะต้องใช้งบประมาณสูงมาก รวมทั้งศาลเองในขณะนี้ก็ไม่ได้มีการนำเสนอแนวคิดนี้ไปอีก แต่จะมีการเสนอมาตรการนำเงินค่าปรับในคดีอาญามาจ่ายให้แก่พนักงานตำรวจหรือใครที่แจ้งเบาะแสผู้ต้องหาตามหมายจับของศาล อีกทั้งยังได้ทราบว่าเป็นทางกระทรวงยุติธรรมก็มีการดูในเรื่องจัดตั้งหน่วยลักษณะที่คล้ายกับ Court Marshall อยู่เช่นกัน"

ชาญณรงค์ ปราณจิตต์ ผู้พิพากษาหัวหน้าคณะในศาลอุทธรณ์ประจำสำนักประธานศาลฎีกา ยังได้เกริ่นถึงปัญหาความสมดุลจนมาสู่ที่มาเรื่องการปฏิรูปการปล่อยชั่วคราวไว้ว่า "เรารู้กันดีว่าก่อนจะมีคำพิพากษาคดีนั้นจะต้องสันนิษฐานว่าจำเลยเป็นผู้บริสุทธิ์ไว้ก่อน แต่การดำเนินคดีทางอาญานั้นตามหลักแล้วเราต้องมีตัวหรือเอาตัวไว้ เพื่อสืบพยานต่อหน้า แต่เพื่อให้มีการปฏิบัติเช่นผู้บริสุทธิ์จำต้องมีมาตรการ การผ่อนคลาย ทำให้ต้องมีการปล่อยชั่วคราว หลักการสำคัญ คือระบบต้องสร้างความมั่นใจให้ได้ว่าบุคคลที่เป็นจำเลยจะอยู่ระหว่างดำเนินคดีตลอดไปไม่หลบหนี ไม่ใช่รัฐธรรมนูญกำหนดให้ปล่อยก็ต้องอนุญาตให้ประกันตัวไป การที่เราให้ปล่อยถือว่าเราคุ้มครองสิทธิเสรีภาพจำเลย แต่ในทางสาธารณะคนที่ปล่อยไปเป็นผู้กระทำผิด ก็อาจก่อเหตุซ้ำและไม่เข้าสู่กระบวนการยุติธรรมได้"

ในสมัยก่อนเราไม่รู้ว่าจะใช้วิธีการอย่างไรก็เลยไปให้ความสำคัญกับหลักประกัน ว่าถ้าหากเรียกหลักประกันสูงๆ จะไม่หนี ซึ่งวิธีคิดแบบนี้ในสมัยก่อนนั้นอาจจะเหมาะสม จึงเป็นการสร้างเดิมพันเรื่องหลักประกันสูง แต่เมื่อหลักประกันสูงก็ไปกระทบกับคนที่ไม่มีความพร้อมที่จะหาหลักประกันได้ ซึ่งเราได้ข้อสรุปหลักประกันสูงไม่ได้แปลว่าจะไม่หนี เราจึงต้องหาวิธีการอื่นๆ เช่นกำหนดให้รายงานตัว กำหนดห้ามออกนอกพื้นที่ต่างๆ ตามสมควร หรือให้คนมาคอยคุมไม่ให้หลบหนี ในต่างประเทศก็มีการทำมาแล้วแต่จำเลยจะต้องเป็นผู้ออกค่าใช้จ่ายเอง

แต่เราจะรู้ได้อย่างไรว่า จำเลยจะปฏิบัติตามเงื่อนไขที่เรากำหนดมาข้างต้น หากเราได้ปล่อยไป จนเราได้มีการนำกำไลอิเล็กทรอนิกส์ หรือ EM มาใช้กับผู้ต้องหา กำไลตัวนี้จะสามารถบอกได้ว่า จำเลยปฏิบัติตามข้อแม้หรือไม่ แต่เมื่อเป็นอุปกรณ์ ทุกอย่างย่อมมีต้นทุน เราจะต้องดูถึงความคุ้มค่า ไม่ว่าจะเป็นเรื่องการให้เดินทางรายงานตัวหรือใช้ EM ซึ่งมีค่าใช้จ่ายโดยเฉลี่ยแล้ว ตกวันละ 70 บาท เกิดมีจำเลย 2 แสนคน และเราต้องใช้ถึง 2 แสนอัน รัฐจะต้องมีค่าใช้จ่ายที่สูงมาก

ซึ่งผลจากค่าใช้จ่ายที่สูง ทำให้ทางศาลยุติธรรมกำลังศึกษาเรื่องระบบประเมินความเสี่ยง เรื่องนี้ไม่เคยมีในประเทศไทยมาก่อน เราจะต้องมีหน่วยในการเอาข้อมูลของประชาชน เช่นจำเลย อายุเท่าไร อยู่กับใคร มีงาน

ทำหรือไม่ มีความผูกพันกับสังคมอย่างไร เอามา ประเมินว่ามีความเสี่ยงเท่าไร ถ้ามองว่ามีความเสี่ยงสูง ก็ อาจจะต้องใช้เงื่อนไขมาก ถ้าได้นำวิธีนี้มาใช้เราจะไม่เน้นหลักประกัน สามารถให้ ความเป็นธรรมเท่าเทียมกัน ทุกคนไม่ว่าจะมีฐานะอะไร

นอกจากที่กล่าวมาแล้ว เรายังมีแนวคิดที่จะกำหนดให้มีบทลงโทษทางอาญาสำหรับคนที่หนีประกัน ทุกวันนี้ การหลบหนีไม่มาฟังคำพิพากษาไม่มีโทษทางอาญาปีๆ หนึ่ง จำเลยหนี 4,000-5,000 ราย หนีไปศาลตัดสินยก ฟ้องแล้วค่อยกลับมา หากเราเขียนบทลงโทษทางอาญาเข้าไป ความจำเป็นที่เราจะเรียกหลักประกันก็ลด น้อยลง ทุกคนจะเสมอภาคกันหมด คน ที่หนีแม้ภายหลังศาลจะยกฟ้องก็ต้องมีโทษ ทางอาญา จึงเรียกได้ว่า ขณะนี้เรากำลังจะปฏิรูปการปล่อยชั่วคราวใหม่ทั้งหมด ซึ่งขั้นตอนที่ กล่าวมานั้นขณะนี้สำนักงานศาลยุติธรรม มีการเสนอให้คณะกรรมการบริหารศาลยุติธรรมพิจารณานำเสนอฝ่ายบริหารของประเทศต่อไป".